OLIY TA’LIM TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH VA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TASHKIL ETISHNING DISSIMMETRIK PARADIGMASI

U.R.Bekpo‘latov
Navoiy davlat universiteti doktoranti, f.f.f.d.(PhD), dotsent
e-mail: bekpolatov.u@mail.ru

Annotatsiya: Maqolada Yangi O‘zbekistonda oliy ta’lim tizimini raqamlashtirishda asosida yuzaga kelayotgan texnologik tengsizliklar va ularning ijtimoiy barqarorlikka ta’siri dissimmetrik paradigma kontekstida ijtimoiy falsafiy nuqtai nazardan tahlil qilingan. Ta’lim resurslarining teng taqsimlanishi va oliy ta’lim muassasalariga kirish imkoniyatlaridagi shaffoflik barqaror taraqqiyot va adolat tamoyillarini ta’minlash yo‘lida muhim o‘rin tutishi ko‘rsatilgan. Shuningdek, ta’limning raqamlashtirilishi orqali Yangi O‘zbekistonda farovon jamiyat barpo etish istiqbollari ham ko‘rsatib berilgan.

Kalit so‘zlar: Oliy ta'lim tizimi, raqamlashtirish, innovatsion texnologiyalar, dissimmetrik paradigm, texnologik tengsizlik, ta'lim resurslari, ijtimoiy barqarorlik, ta'limdagi tengsizlik, raqamli ta'lim, ijtimoiy adolat.

Annotation: The article analyzes the impact of technological inequality arising from the digitalization of the higher education system in New Uzbekistan on social stability from the perspective of the asymmetric paradigm in the socio-philosophical context. The importance of fair distribution of educational resources and transparency in access to higher education institutions is highlighted as a key factor in ensuring the principles of sustainable development and justice. The article also discusses the prospects for building a prosperous society in New Uzbekistan through the digitalization of education.

Keywords: higher education system, digitalization, innovative technologies, asymmetric paradigm, technological inequality, educational resources, social stability, inequality in education, digital education, social justice.

Oliy ta’lim tizimini raqamlashtirish va innovatsion texnologiyalar asosida tashkil etishning dissimmetrik paradigmasi ijtimoiy falsafa doirasida oliy ta’limdagi tengsizlik va o‘zgarishlarni chuqur tahlil qiladi. Ijtimoiy falsafiy nuqtai nazardan, dissimmetriya paradigmasi jamiyatda kuchlar, resurslar va imkoniyatlarning notekis taqsimlanishini ko‘rsatadi va bu jarayonlar qanday ijtimoiy ta’sirlar keltirib chiqarishini o‘rganadi.

Bu paradigma oliy ta’lim tizimida raqamlashtirish va innovatsion texnologiyalarni joriy qilish jarayonida uchraydigan ijtimoiy notekislik va tengsizlikni tahlil qilish imkonini beradi. Oliy ta’limdagi raqamli vositalar va innovatsion texnologiyalarning keng joriy etilishi bir tomondan, o‘quv jarayonini sezilarli darajada yengillashtiradi va zamonaviy resurslarga erishishni osonlashtiradi. Biroq, ijtimoiy falsafa nuqtai nazaridan bu imkoniyatlardan teng foydalanish masalasi dolzarb bo‘lib, raqamli texnologiyalardan yetarlicha foydalanish imkoniga ega bo‘lmagan talabalar va oliy ta’lim muassasalariga zarar yetkazishi mumkin.

Dissimmetrik paradigma oliy ta’limda imkoniyatlarning teng bo‘lmagan taqsimlanishi orqali ijtimoiy adolat va teng imkoniyat masalalariga yangicha yondashish imkonini beradi. Bu tushuncha ijtimoiy falsafada oliy ta’limning tengsizliklarni keltirib chiqarishi va mustahkamlashi mumkin bo‘lgan holatlarini aniqlashga yordam beradi.

Dissimmetrik paradigma nuqtai nazaridan oliy ta’lim tizimida o‘quv resurslari va texnologiyalar teng taqsimlanmaydi. Hududlar yoki iqtisodiy sharoitlar tufayli ayrim oliy ta’lim muassasalari raqamlashtirish jarayonlaridan orqada qolishi mumkin, bu esa ularning talabalari uchun resurslardan foydalanish imkoniyatlarini cheklaydi. Raqamlashtirishning samarali joriy qilinmagan sharoitlarida talabalarning malakasi, raqobatbardoshligi va zamonaviy bilimlarga erishishi sezilarli darajada kamayadi. Bu, o‘z navbatida, ularning jamiyatdagi teng ravishda ishtirok etish va o‘z hayotiy sharoitlarini yaxshilash imkoniyatlarini susaytiradi.

Bundan tashqari, hududiy tafovutlar nafaqat oliy ta’limda, balki ularning ta’limdan keyingi hayotida ham ta’sir ko‘rsatadi. Shahar va qishloq ta’lim muassasalari o‘rtasidagi texnologik tafovutlar, masalan, ayrim joylarda yuqori tezlikdagi internet yoki ilg‘or texnik vositalar yetishmasligi, talabalar orasida bilim o‘rganish imkoniyatlarini yanada cheklaydi. Bu notekis taqsimlanish o‘quv jarayonining sifatiga, oliy ta’lim tizimida adolat tamoyillariga amal qilishga to‘g‘ridan-to‘g‘ri ta’sir qiladi.

Dissimmetrik paradigmaga ko‘ra, oliy ta’lim tizimidagi notekis imkoniyatlar ijtimoiy adolat va teng imkoniyatlarning buzilishiga olib keladi. Oliy ta’limda resurslarning teng taqsimlanishi nafaqat o‘qituvchilarning bilim berish sifati, balki talabalarning bilim olish imkoniyatlari va kelajakdagi karyerasi uchun ham hal qiluvchi omil hisoblanadi. Bunday dissimmetriya o‘z navbatida ta’lim jarayonida o‘z tengdoshlaridan ortda qolayotgan talabalar orasida ijtimoiy va iqtisodiy cheklanishlarni keltirib chiqarishi mumkin. Bu esa ijtimoiy qashshoqlik va imkoniyatlar qamrovining cheklanishiga olib keladi.

Dissimmetrik tafovutlarni tahlil qilish va bartaraf etish orqali oliy ta’lim tizimida mavjud tengsizliklarni kamaytirishga qaratilgan yechimlarni ishlab chiqish mumkin. Bu nuqtai nazardan, ijtimoiy falsafiy jihatdan qaraganda, resurslarni teng taqsimlash, imkoniyatlarni barobar yaratish va raqamli vositalarni ommalashtirish orqali ta’limning ijtimoiy adolatga asoslangan tizimini shakllantirish muhimdir. Raqamlashtirishning hamma uchun teng sharoitda joriy qilinishi ijtimoiy adolat tamoyillariga muvofiq keladi va oliy ta’lim muassasalarining zamonaviy talablariga javob berish imkoniyatini oshiradi.

Shunday qilib, dissimmetrik paradigma oliy ta’limda tengsizliklarni ochib berish bilan birga, bu muammolarni kamaytirish uchun ijtimoiy adolat va teng imkoniyatlar tamoyillariga muvofiq yechimlar yaratish zarurligini ko‘rsatadi.

Oliy ta’lim tizimida dissimmetrik raqamlashtirish jarayoni ijtimoiy barqarorlik nuqtai nazaridan bir nechta asosiy masalalarni ko‘rsatadi. Raqamlashtirishda dissimmetrik yondashuv,

ya’ni texnologik resurslar va imkoniyatlarning notekis taqsimlanishi, ta’lim sifatida katta farqlarni keltirib chiqaradi. Bu holat ayrim guruhlar uchun raqamli vositalardan foydalanish imkoniyatini cheklab qo‘yadi va ularga ijtimoiy va iqtisodiy jihatdan rivojlanishda salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

Dissimmetriya paradigmasi ijtimoiy falsafa nuqtai nazaridan shuni ko‘rsatadiki, oliy ta’limdagi texnologik tengsizlik nafaqat ta’lim jarayonida balki jamiyatda ham barqarorlikka tahdid soladi. Notekis imkoniyatlar, resurslarni cheklangan holda taqsimlash va ayrim hududlar yoki guruhlarning zamonaviy texnologiyalardan foydalanish imkonidan mahrumligi natijasida bilimlarga egallashdagi farqlar kuchayadi. Bu esa jamiyatdagi ijtimoiy tafovutlar va tengsizlikni oshirib, norozilik va ijtimoiy ziddiyatlarni kuchaytirishi mumkin.

Ijtimoiy falsafa kontekstida qaralganda, oliy ta’lim tizimini raqamlashtirishda adolat va tenglik tamoyillariga asoslanish jamiyatning ijtimoiy barqarorligini ta’minlash uchun muhimdir. Dissimmetriya jarayonlari ushbu tengsizliklarni aniqlab, mavjud resurslarni adolatli va teng taqsimlash zaruriyatini ko‘rsatadi. Bu orqali ta’lim tizimida har bir individ va ijtimoiy guruh uchun teng imkoniyatlar yaratish, ijtimoiy adolatni ta’minlash va ijtimoiy barqarorlikka erishish mumkin bo‘ladi. Bunday yondashuv, jamiyatning barcha qatlamlari uchun raqamli ta’limdan samarali foydalanish imkoniyatini yaratib, iqtisodiy va madaniy rivojlanishning mustahkam asosi bo‘lib xizmat qiladi. Dissimmetrik paradigmaga asoslangan yondashuv yangi O‘zbekistonda oliy ta’lim tizimini raqamlashtirish orqali jamiyatning barqaror rivojlanishini ta’minlashda katta ahamiyat kasb etadi.

Ta’lim tizimidagi notekis imkoniyatlarni bartaraf etish orqali dissimmetriya paradigmasi o‘zini ko‘rsatadi – ya’ni, texnologik yetishmovchiliklarga duch kelgan hudud va guruhlarga zarur imkoniyatlar yetkazish orqali barcha jamiyat a’zolari bilim va ko‘nikmalarni teng egallash imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Bu, o‘z navbatida, yangi avlodni innovatsiyaga yo‘naltiradi va ular jamiyatda ijtimoiy barqarorlik va iqtisodiy taraqqiyotning samarali kuchi sifatida shakllanishiga yordam beradi. Raqamlashtirilgan ta’limni adolatli taqsimlash orqali dissimmetrik paradigma ijtimoiy taraqqiyot jarayonida muhim rol o‘ynaydi, chunki bu nafaqat bilim olishga teng huquq va imkoniyatlarni yaratadi, balki kelajakda jamiyatdagi har bir individning ijtimoiy va iqtisodiy jarayonlarga faol va samarali hissa qo‘shishini ta’minlaydi.

Yangi O‘zbekistonda oliy ta’lim tizimidagi texnologik dissimmetriyaning bartaraf etilishi ijtimoiy adolat va barqarorlikni ta’minlash uchun zarur bo‘lib, ta’limdagi raqamlashtirish jarayonlarini rivojlantirish bilan birga, jamiyatning farovon rivojlanishi uchun zamin yaratadi. Bu kelajak istiqboli oliy ta’lim tizimining barcha jamiyat qatlamlariga teng va adolatli xizmat ko‘rsatishi orqali keng qamrovli ijtimoiy taraqqiyotni ta’minlash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. U.R. Bekpo‘latov. Jamiyat taraqqiyotida uyg‘unlikni ta’minlashning dissimmetrik paradigmasi. TAMADDUN NURI jurnali. 2024-yil, 9-son. 216-220 betlar.

2. U.R. Bekpo‘latov. Simmetriya, dissimmetriya, asimmetriya: ilmiy-nazariy va falsafiy jihatlari. Monografiyav, – Navoiy: “NAVOIY” nashriyoti, 2024.- 280 b.

3. И.Тогунов. Перекрестная симметрия и асимметрия, как понимание механизмов социальной устойчивости и социальных потрясений. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3764029